

A DEBRECENI ÁLLAMI GAZDASÁG GAZDÁLKODÁSA
1951—1956. KÖZÖTT
Ujlaky Zoltán

Az ország nyugati részén még harcok folytak a fasiszta csapatok ellen, mikor a már felszabadult Alföldön kibontakozott a népi hatalom. E forradalmi korszak első szakaszának egyik legjelentősebb eseménye az 1945. tavaszán végrehajtott földreform volt. Az MKP vezetésével a baloldali erők megfosztották a földbirtokos úri osztályokat birtokaiktól, s valóra váltották a paraszti tömegek álmát a földosztással. A földreform során a kisajátított birtokok nagy részét a parasztság között felosztották. A földosztás során nemcsak a magánbirtokokat, hanem az állami birtokok nagy részét is igénybe vették és kiosztották. Csak a mezőhegyesi, kisbéri és bábolnai gazdaság maradt csökkent területtel állami kezelésben. A földosztással párhuzamosan a ki nem osztott területekből, főleg a volt nagybirtokok egy részéből, új állami gazdaságok jöttek létre. A mezőgazdasági termelés megindítása, majd fejlesztése idején a fel nem osztott birtokok felszerelését, gazdasági épületeit az állami gazdaságok intenzívebben felhasználhatták, mintha azokat szétszították volna. A földreform után, a kisbirtokok túlnyomó többsége idején az állami gazdaságoknak a korszerű mintagazdaságok szerepét is be kellett tölteniök, az árutermelő funkció mellett.¹

A proletárdiktatúra létrejötté után, 1949 januárjától az állami gazdaságok új típusú, szocialista üzemekké alakultak át. A gazdaságok irányítására nemzeti vállalatokat szerveztek. Megnövekedett az állami mezőgazdasági üzemek területe is; szántóterületük az 1948. évi 51 ezer kh-ról 1949 végén 385 ezer kh-ra gyarapodott. A szocialista vállalati jelleget erősítette az 1950: 32. sz. tvr, mely szerint minden egyes állami gazdaság önálló vállalattá alakult. 1950-ben a Gazdasági Főtanács az állami gazdaságok területének a növelését határozta el. Az államnak átadott, vagy a parasztság által elhagyott földeket az állami gazdaságok kapták meg, s az új gazdaságok nagyrészt az elhagyott földeken alakultak meg. A kulákgazdaságok felszámolása során 1950-től már a gazdag-parasztok is igyekeztek átadni földjük egy részét az államnak. A gazdaságok területe ezért szétszórtan helyezkedett el a határban. A 145/1951. MT. sz. rendelet alapján először végeztek tagosítást, hogy az egy-egy helység határában fekvő földeket összevonják. Ezzel a gazdaságok a nagyüzemi termelési módszerek alkalmazására lehetőséget kaptak. Az állami gazdaságok területe fo-

¹ Szakács Sándor: Állami gazdaságaink helyzetének alakulása 1945—1948. Bp. 1969. (Érték. a tört. tud. köréből. Új sorozat, 48.) 9—12. old.

kozatosan növekedett, s 1954-ben elérte az ország szántóinak majdnem 12%-át.² A hibás agrárpolitika miatt az állami gazdaságok nem tölthették be a nekik szánt szerepet. Az MDP központi vezetősége és a minisztertanács 1953 decemberében az állami gazdaságok elé azt a feladatot tűzte ki, hogy a növénytermelés és az állattenyésztés gyors fejlesztésével, nagyobb jövedelmezőségükkel bebizonyítsák fölényüket a termelésben. A nagyüzemi termelés lehetőségeit felhasználva, korszerű módszereket kellett alkalmazniok. A gépesítést is növelni kellett a mezőgazdasági munkákban, pl. a szántás, aratás, betakarítás terén. Fokozni kellett a törzstenyészetek számát az állatállomány javítása érdekében.³

Az 1953-as határozat a revizionista koncepció előretörése következtében nem valósulhatott meg, ezért a Párt ismét foglalkozott a mezőgazdaság helyzetével.

A Központi Vezetőség 1955 júniusi határozata az állami gazdaságok munkájának megjavítását is célul tűzte ki. E szocialista mezőgazdasági üzemek 1955-re jelentős eredményeket értek el, azonban a termelés sok ágazatában még alacsonyak voltak a hozamok, magas az önköltség. A párthatározat megállapította, hogy az állami gazdaságoknak a termelési eredmények fokozásával, az önköltség csökkentésével jövedelmező nagyüzemekké kell válniok. A termésátlagokat és az állattenyésztés hozamait növelni kellett, hogy ezáltal az árutermelés emelkedjen. A termelőszövetkezetek és a dolgozó parasztnak gazdálkodásának megsegítéséhez minőségi vetőmagot és tenyészállatokat kellett az állami gazdaságoknak adniok. Biztosítani kellett a gépek kihasználását a gazdaságokban, s újabb munkagépeket kellett kapniok. A gazdaságoknak a pénzügyi terv teljesítését is előírták, s az önköltség csökkentése végett a munkafegyelmet is erősíteni kellett.⁴ A dogmatizmus újabb előretörésének idején az 1955. júniusi határozat megvalósulásának nem voltak meg a feltételei. A műszaki és agrotechnikai fejlesztés elégtelen volt a nagy célok megvalósításához.

A Debreceni Állami Gazdaság 1951. okt. 1-én alakult meg, kiválva a Kismacsi Állami Gazdaságból. Területe a megalakuláskor viszonylag csekély volt, azonban akkoriban többszázholdas gazdaságok is működtek. Egy jelentés szerint 775 kh, az 1951. évi mérlegbeszámoló szerint 763 kh területtel kezdték meg a gazdálkodást. Az új gazdaság alapját a kismacsi gazdasághoz tartozott kertészeti üzemegység képezte, melyet leválasztottak. Ehhez a Debreceni Kertészeti Vállalattól megkapta a szikgáti konyhakertészet 197 holdját, a vállalat gyümölcsösét azonban nem tagosították az állami gazdasághoz. Eredetileg nagyobb területtel tervezték a gazdaságot, oly módon, hogy a Kertészeti Vállalat gyümölcsösét is hozzácsatolták volna, utóbb azonban ezt az illetékes hatóságok nem hagyták jóvá. 1952-ben a gazdaság területe a tagosítás során jelentősen megnövekedett, majdnem kétszeres lett a földállomány, vagyis 1492 kh. Ugyanez a terület megmaradt 1953-ban, majd 1955. jan. 1-ére né-

2 *Oltvai Ferenc*: Állami gazdaságok ügyvitele és iratanyaga. *Levéltári Híradó*. Bp. 1957. 1—2. sz. 35., 36., 44. old. *Berend T. Iván*: A szocialista gazdaság fejlődése Magyarországon 1945—1968. Bp. 1974. 82. old. *A magyar forradalmi munkásmozgalom története*. Bp. 1972. I. köt. 540. old., 550. old.

3 Az MDP Központi Vezetősége és a minisztertanács határozata a mezőgazdasági termelés fejlesztéséről. Bp. 1954. 76., 80., 87., 88., 98., 119., 120., 109. old.

4 A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata a mezőgazdaság szocialista át-szervezésének és a mezőgazdasági termelés fellendítésének további feladatairól. Bp. é. n. (1955.) 11—12. old.

mileg csökkent, 1383 kh-ra. 1955. márc. 31-én megszűnt a Kismacsi Állami Gazdaság, s területét nagyrészt hozzácsatolták a Debreceni Állami Gazdasághoz. A kismacsi gazdaság területe 1832 kh volt, az egyesített debreceni gazdaságé pedig 2962 kh. Ez a nagyarányú növekedés új korszakot jelentett a Debreceni Állami Gazdaság életében.⁵

A Debreceni Állami Gazdaság azzal a feladattal vált ki a kismacsi gazdaságból, hogy Debrecen város ellátását segítse, főként a gyümölcs, szőlő és zöldségtermesztés révén. A gazdaság emellett szántófölddel is rendelkezett.

Az első csonka év feladata elsődlegesen az 1952. évi termelés előkészítése volt az említett termelési ágazatokban. Az 1951. évi termés a Kismacsi Állami Gazdaságot illette a szőlő- és gyümölcstermelésből. A megalakulás után a kismacsi gazdaság segítette a debreceni gazdaságot: pl. a szántást a kismacsiak végezték el, mivel a debreceni gazdaság még nem rendelkezett traktorokkal. Az állatállomány takarmányszükségletét is a kismacsi gazdaságból szállították a debreceni gazdaság részére. A gazdaság megalakulását követő időszak gazdálkodásáról nagyon keveset tudhatunk meg. 1951-ben még csak a fenntartási munkákat végezték, az 1952-es év üzemterve azonban nem maradt meg. Az 1951. évi mérlegbeszámolóból ismerhetjük meg a területmegoszlást a művelési ágak szerint:

szántó	175 kh
zöldség	105 kh
rét	9 kh
gyümölcsös, termő	62 kh
gyümölcsös, nem termő	282 kh
szőlő termő	48 kh
erdő	28 kh
egyéb	54 kh
összesen	763 kh

Mivel a gazdaság évvégi eredményeit a mérlegbeszámoló tartalmazza, ennek az adatait tekinthetjük véglegesnek, s nem a már említett évközi jelentést. A következő években a területmegoszlás az alábbi volt:

Művelési ág	1952	1953	1955. I. 1.	1956. I. 1.	1956. XII. 31.
szántó	729	839	802	2296	2296
zöldség	120	—	—	—	—
rét	14	14	12	54	54
legelő	12	12	10	30	30
gyümölcsös, termő	90	90	64	68	77
gyümölcsös, nem termő	282	282	287	291	282
szőlő, termő	42	42	48	48	48
szőlő, nem termő	66	66	5	5	5
erdő	53	63	48	38	38
egyéb	84	84	—	—	—
nem művelt	—	—	107	131	131
nádas	—	—	—	1	1
összesen:	1492	1492	1383	2962	2962

5 HBmL. XXIX. 603/a. 1. 207/1951, 287/1951. XXIX. 603/b., 1951., 1952. évi mérlegbeszámoló, majd az 1953., 1955., 1956. évi üzemtervek területi adatai.

A gazdaság művelési ágak szerinti megoszlása 1952. és 1955. eleje közötti időszakban — kisebb eltéréseket leszámítva — állandóságot mutatott. Az 1952-ben külön kimutatott zöldség területét később minden bizonnyal a szántóterületben tartották nyilván, hiszen a zöldségtermesztés nem szűnt meg. A gazdaság fő ágazatait a zöldség-, gyümölcs-, szőlő-termesztés alkotta, nagyjából azonos területtel. A szántóterület növekedett ugyan, de erősen felaprózott volt az évenként változó területen vetett, s szintén változó növényfajták között. 1955-ben a kismacsi gazdaság beolvadásával a szántóföld területe nagy mértékben megnövekedett. Túlsúlyba került a gabona- és takarmánynövény-termelés.

A megalakuláskor, mint már említettem, a gazdaság földjei szétszórtaan feküdtek a határban. A vezetők elgondolása szerint ha az 1952. évi tagosítás során a gazdaság földterületeit tagosítva, a parcellás gazdálkodásról a nagyüzemi termelésre tér át, akkor jövedelmezőségi tervét kb. 20—30%-kal teljesíti, s ez akkor 90—100 000 Ft-ot jelentett volna.⁶ E tény arra utalt, hogy csupán a földterület megnövelése tagosítás nélkül nem eredményezte közvetlenül a fejlettebb, nagyüzemi termelési módszerek érvényesülését is. Ezek csak később, fokozatosan bontakoztak ki. Az állami gazdaság megalakulásakor a fő termelési irány a gyümölcs, szőlő és zöldségtermelés volt, s a szántóföldi növénytermelés csak kiegészítő szerepet játszott. A gyümölcsösből 165 kh-ot 1951-ben telepítettek. Már az 1951. évi mérlegbeszámolóban felvetették, hogy a szőlőterületet növelve, 66 kh új telepítést végeznek. A gazdaság azt tervezte, hogy a kertészet 60%-át szerves trágyázás helyett szennyvízzel árasztanak el s ezzel megtakarítást érhetne el, kb. 80—90 ezer Ft-ot.⁷

A Debreceni Állami Gazdaság első önálló gazdasági éve az 1952. év volt. Ez évre őszi kalászosot nem terveztek, azonban terven felül vetettek 7 kh őszi búzát, 8 kh rozsot, 1,5 kh őszi árpát. Kísérleti jelleggel, a tervezett 2 kh helyett 1 kh gypotot is vetettek. Egyéb szántóföldi növények csoportjában burgonyát, takarmányrépát, tengerit, csillagfürtöt, őszi árpát, takarmánykeveréket, csalamádét és lucernát vetettek, a tervezett 243 kh helyett 273 kh-on. Sajnos a részletezést nem közölte a mérlegbeszámoló.

Ugyancsak nem részletezte a zöldségtermelés 141 kh-ját sem, mely területen koralábét, karfiolt, zöldborsót, főzőtököt, kelkáposztát, káposztát, paradicsomot, uborkát, petrezselymet, sárgarépát, zöldbabot, zöldpaprikát, hagymát, céklát, dinnyét termeltek. Megjegyzendő, hogy a 141 kh zöldségvetésből 21 kh másodvetés, így a zöldségtermelést 120 kh-on folytatták. A zöldségfélék terméseredményét az aszály, majd a májusi fagyok nagyon lecsökkentették. A fagyok a gyümölcsösben és a szőlőben is kárt tettek. A költségek és a termelési érték különbségeként a növénytermelésben 686 ezer Ft veszteség keletkezett. Érdekes azonban, hogy a tervben is 642 ezer Ft veszteséggel számoltak, tehát a termelési költség igen nagy volt a gazdaságban. 1952-ben 66 kh szőlőt telepítettek a korábbi elgondolásnak megfelelően. A ráfizetések csökkentése érdekében javasolta a gazdaság vezetősége, hogy az állatállomány számára szükséges takarmányt az állattartás közelében termeljék meg, mert 1952-ben kb. 30—40 km-ről szállították, s a nagy szállítási költség növelte a ráfizetést. A gazdaság területi széttagoltsága miatt állt fenn ez a helyzet, hogy az üzemegységek egymástól nagy távolságra feküdtek. A termelés másik

6 Uo. 1951. évi mérlegbeszámoló és XXIX. 603/a. 17., 19/1951.

7 Uo.

problémája volt, hogy a gazdaságnak sok olyan területe volt, ahol gépierővel nem lehetett a munkálatokat elvégezni, mert pl. a futóhomok dombokon a traktor elakadt. Ezért az igaerőt akarták a vezetők növelni. A nagyüzemi gazdálkodás érdekében a szétdarabolt gyümölcsös és szőlőterületek tagosítását javasolták, mert a kisebb parcellákon a nagyüzemi termelés előnye nem érvényesült. Ez is egyik oka annak, hogy a gazdaság nem rentábilis.⁸ 1953-ból és 1954-ből fennmaradt a gazdaság üzemterve, ezért részletesebb termelési adatokkal rendelkezünk, mint az előző években. A növénytermelés tervezett vetésterülete a következő volt az említett két évben:⁹

	1953. év	1954. év
őszi búza	50 kh	—
rozs	130 kh	200 kh
őszi árpa	50 kh	—
zab	50 kh	10 kh
burgonya (tavaszi és nyári)	100 kh	—
takarmányrépa	14 kh	15 kh
silókukorica	25 kh	24 kh
takarmány káposzta	15 kh	—
őszi takarmánykeverék, siló	50 kh	—
csalamádé II. vetés	50 kh	—
őszi takarmánykeverék	50 kh	190 kh
csillagfürt, takarmány	50 kh	90 kh
zabosbükköny	30 kh	—
csalamádé, fővetés	27 kh	30 kh
csillagfürt magnak	50 kh	—
lucerna	50 kh	81 kh
egyéb növények (illetmény)	35 kh	50 kh
bab	—	10 kh
köles	—	40 kh
lednek	—	60 kh
tarlóvetések	—	200 kh

A vetéstervekből megállapíthatjuk, hogy túl sokféle növényt termeltek a gazdaság szántóföldjén, a területet nagyon szétaprózták. Így lényegében a kis parcellákon a nagyüzemi módszer nehezen érvényesülhetett. Bizonyos szakosodás is elképzelhető lett volna. Ugyanezt mondhatjuk a zöldségfélék vetéstervéről, ahol néhány holdas parcellákon termeltek egy-egy növényféléket, s nem használták ki a tömegtermelés előnyeit. A hivatkozott üzemtervek szerint a zöldségfélék vetésterve 1953—1954-ben:

⁸ Uo. XXIX. 603/b. 1952. évi mérlegbeszámoló

⁹ HBmL. XXIX. 604/b. Debreceni Állami Gazdaság 1953. évi üzemterve és XXIX. 603/b. 1954. évi üzemterv.

	1953	1954
vöröshagyma	20 kh	20 kh
fejeskáposzta, korai	10 kh	—
fejeskáposzta, késői	13 kh	—
karfiol, késői	2 kh	5 kh
karalábé, korai	8 kh	—
karalábé, késői	2 kh	—
zöldborsó	3 kh	5 kh
görögdinnye	10 kh	6 kh
sárgadinnye	6 kh	3 kh
főzőtök	6 kh	5 kh
uborka	15 kh	20 kh
zöldpaprika	12 kh	15 kh
spenót	10 kh	10 kh
zöldhagyma	8 kh	5 kh
sárgarépa	5 kh	5 kh
petrezselyem	6 kh	6 kh
csemege kukorica	9 kh	7 kh
paradicsom	—	10 kh
vöröskáposzta	—	15 kh
zöldbab	—	3 kh
saláta, korai	—	5 kh

A zöldségfélék vetésterületét 1953-ban 145 kh-ra, 1954-ben 147 kh-ra tervezték. Ez viszonylag kis területnek tekinthető, amikor a gazdaság egyik fő ágazata a kertészet volt, s Debrecen ellátásának a biztosítása a célkitűzés. A tényleges termelési adatok mindkét évben eltértek az üzemtervektől. Ennek oka valószínűleg a piaci keresletben lehető fel. A szántóföldi növények és zöldségfélék adatai 1953—1954. évben:¹⁰

	1953	1954
őszi kalászos	265 kh	207 kh
őszi takarmány	—	197 kh
tavaszi kalászos	50 kh	10 kh
tavaszi takarmány	—	229 kh
burgonya	100 kh	—
gyök gumósok	14 kh	—
silótakarmány	123 kh	—
egynyári takarmány	187 kh	—
évelő takarmány	50 kh	50 kh
tarlóvetés	50 kh	—
vöröshagyma	15 kh	20 kh
káposztafélék	25 kh	20 kh
hüvelyesek	4 kh	19 kh
kobakosok	56 kh	34 kh
zöldpaprika	12 kh	15 kh
különféle zöldség	50 kh	38 kh
kapás takarmány	—	79 kh
egyéb gumós takarmány	—	27 kh
paradicsom	—	10 kh

10 HBmL. XXIX. 604/c. Debreceni Állami Gazdaság 1953., 1954. évi mérlegek, XXIX. 603/b. 1953. évi mérlegadatok. *Berend T. I.*: i. m. 83. old.

A gazdaság 1953-ban felvetette, hogy az árbevétel nem érte el az önköltségi árakat, viszont a készletet önköltségen kellett nyilvántartani. Emiatt fedezetlen hitelek keletkeztek, melyet nehezen lehetett kiegyenlíteni a többletértékesítésből. Ebben a helyzetben az agráröllő szétnyílása is szerepet játszott, mivel a helytelen árpolitika túl alacsonyan szabta meg a mezőgazdasági termékek árát.

A gazdaság gyümölcsöse nagyrészt új telepítésű volt, s csak ez tekinthető üzemi gyümölcsösnek, egységes területtel. A termő gyümölcsös szórvány jellegű volt. Ez is indokolta a terület kisebb mértékű ingadozását, hiszen 1951-ben 62 kh, 1952—1953-ban 90 kh, majd 1955-ben 64 kh termő gyümölcsösük volt. Az új telepítés 1952-ben 282 kh, ez 1955-ben 287 kh lett. A termő szőlő 42, majd 48 kh lett 1955-től. 1952-ben 66 kh új telepítést végeztek, ez azonban 1955-re 5 kh-ra csökkent.¹¹

Amint korábban is említettük, a debreceni gazdaság területe 1955 ápr. 1-től kétszeresére növekedett a kismacsi gazdaság beolvasztásával. A növénytermesztés vetésterületei a következőképpen alakultak ekkor:

kenyérgabona	760 kh
takarmánygabona	312 kh
szálas takarmányok	271 kh
vöröshagyma	40 kh
zöldségfélék	196 kh
cukorrépa	60 kh
hüvelyesek	130 kh
egyéb növénytermelés	1048 kh

A gyümölcs és szőlőterület (termő):

alma	51 kh
egyéb gyümölcs, termő	13 kh
szőlőtermelés	48 kh

A mezőgazdasági termelést a gazdaság vezetői úgy értékelték, hogy az egyesített gazdaság öt üzemegysége közül egyik sem tekinthető korszerű üzemközpontnak. Nehezítette a korszerű gazdálkodást a megfelelő gazdasági épületek szinte teljes hiánya és a szétszórtság. Különösen a macsi üzemegységnél érződött ennek a hátrányos hatása.¹² 1956-ban a következő vetésterületek alakultak ki az egyes növényféléket tekintve:

kenyérgabona	780 kh
takarmánygabona	230 kh
hüvelyesek	100 kh
egynyári takarmány	351 kh
évelők	215 kh
kukorica	154 kh
cukorrépa	60 kh
egyéb takarmányok	272 kh
zöldségfélék	211 kh
egyéb növények	82 kh

11 HBmL. XXIX. 603/b. 1951—1952. évi mérlegbeszámoló, 1955. évi üzemterv, XXIX. 604/b. 1953. évi üzemterv.

12 HBmL. XXIX. 604/c. 1955. évi mérlegbeszámoló.

A gyümölcsös és szőlő területe a régebbieknek felelt meg:

alma	40 kh
egyéb gyümölcs	17 kh
szőlő	48 kh

A növénytermelést a fagy- és jégkár nagy veszteségekkel terhelte. Aratás előtt a gabona megszorult, így a termés elég gyenge volt. A zöldségtermelés is vesztéses ez évben.¹³ A Debreceni Állami Gazdaság növénytermelésében a korra jellemző vonások megmutatkoztak. Bár nagy területen gazdálkodtak, nem alkalmaztak nagyüzemi termelési módszereket. A sokféle növényt tartalmazó termelési struktúrájuk miatt a korszerű tömegtermelést nem alkalmazhatták, a gépesítés eredményeit sem lehetett igazán alkalmazni a parcellás gazdálkodás miatt. Túlságosan az önellátásra rendezkedett be a gazdaság az akkori agrárpolitika szellemében.

A debreceni gazdaság *állattenyésztési ágazata* igen szerény alappal indult 1951-ben. Ekkor az állatállomány 16 ló és 51 szarvasmarha volt. A lovak közül 10 db nonius, a szarvasmarhák magyar tarka fajtájúak. A szarvasmarhákból 1 tenyészbika, 38 tehén, 12 borjú.

Némileg növekedett az állatállomány 1952-ben: 26 db lovuk és 162 db szarvasmarhájuk volt. A tehenek száma visszaesett 27 db-ra, viszont 126 növendékállat és 8 szopósborjú növelte az állományt.

1953-ban 52 db ló és 244 db szarvasmarha tartozott a gazdasághoz. A tehenek száma 74-re növekedett, 136 db növendékmarha és 25 szopósborjú, valamint 6 db hízómarha alkotta a tenyészalapot.

1954-ben a lóállomány növekedett 74 db-ra, szarvasmarhák száma 189-re csökkent. Ezen belül a tehenek száma 79, a növendékállatoké 89, 18 szopósborjút, 1 hízómarhát tartottak. 1955-ben a gazdaság állattenyésztése az egyesítés révén megnövekedett: 130 db-os tehenészet, 1400 férőhelyes hízlalda, 200 db-os növendékállat-tartása volt.

A gazdaság felvetette az 1955. évi mérlegbeszámolóban, hogy a Beton tanyai üzemegységben levő tehenészetet meg kellene szüntetni, mert a takarmányt a 30—40 km-re levő macsi üzemegységből szállítják ide, s ez növeli az önköltséget. A macsi hízlaldával is hasonló probléma volt, mivel nincs magtára, a takarmányt máshonnan szállítják oda.

A gazdaság állattenyésztésére általában hátrányos, hogy az istállók szétszórtak, s ez többletköltséget okozott. Az állatokat zsúfoltan helyezték el, emiatt azonban a tejtermelés kevés.

A sertéshizlalás nyereséges volt, 288 ezer Ft haszonnal zárták az 1955-ös évet. A tehenészet 130-as száma 1956-ban is megmaradt. A többi ágazat az alábbi:¹⁴

borjúnevelés:	42 db
növendékállatok:	168 db
sertéshizlalás	633 db
marhahizlalás	4 db

Az állattenyésztésben is a növénytermeléshez hasonló helyzet alakult ki. Bár nagygazdaság volt, főként a kismacsi gazdaság egyesítése után, de nem vált igazi nagyüzemmé.

13 Uo. XXIX. 603/b. és XXIX. 604/c. 1956. évi mérlegbeszámoló

14 Lásd a fent jelzett mérlegbeszámolókat 1951—1956.

Röviden a gazdaság *beruházásairól* is szólni kell, mivel ezek jól jelzik azt a tényt, hogy a nagyüzemmé váláshoz jóval komolyabb ráfordítások kellettek volna e téren is. A gazdaság esetében is az látszik világosan, hogy a vezetés nagy eredményeket várt a mezőgazdaságtól, de viszonylag kevés anyagi támogatást biztosítanak részére.

1952-ben egy db 100 férőhelyes istállót építettek, továbbá egy zöldségcsomagolót és 4 db ásott kutat, továbbá egy 30 személyes munkásszállást is felépítettek, mert addig nem tudták a dolgozókat elszállásolni a munkák idejére. Az istálló építése 1953-ra is áthúzódott.

A gazdaság 1953-ban nem sok beruházást végzett: egy növendékistálló helyreállítását befejezte, épített egy tejházat, egy ásott kutat és megkezdte egy 80 férőhelyes tehenistálló helyreállítását és egy 50 férőhelyes borjúnevelő építését. Ez utóbbi két építési munka 1954-re is áthúzódott.

A gazdaság értékelése szerint sem az építkezés, sem a gépesítés terén nem volt olyan jelentős beruházás, mely a gazdálkodás színvonalát jelentősen emelte volna. Egyedül a tehenistálló helyreállításának a célja volt az, hogy a tehenészetet egy helyre összpontosítsa, s így a nagyüzemi tehenészetet meg lehetett valósítani.

A szociális beruházások terén nem volt fejlődés. Nincs megfelelő munkásszállás, régi tanyákban, ún. pihenőkben voltak a dolgozók elhelyezve, s gyenge a berendezés is.

1954-ben minden beruházást befejeztek. A szociális beruházások terén is érték el eredményt, mert épületátalakításokkal munkásszállást, kultúrtermet és üzemi konyhát építettek. Hiba azonban, hogy az üzemi konyha felszerelését beruházási tervükből törölték.

1955-ben a nagyüzemi gazdálkodáshoz sürgősen szükséges istállók és magtárak építését vetették fel, de ekkor még ezek nem valósultak meg s 1956-ban fel sem vetődött a beruházás kérdése.¹⁵

Az agrárpolitikai koncepcióban is csak 1956 után következett be változás, amikor az MSZMP e téren is a szocializmus építésének megfelelő helyes politikát alakított ki.

The Management of the Debrecen State-Farm in 1951–1956

by Zoltán Ujlaky

At the time of the agrarian reform in 1945, the non-divided territories were turned into state farms besides the former state properties. These state farms then, became socialistic plants in 1949, and with the commassation of lands they tried to employ large scale methods in production.

The Debrecen State-Farm was established on October 1, 1951, on a relatively small piece of land of 765 hectares which later increased to 1492 hectares in 1952, then united with the Kismacs State-Farm it grew to 2962 hectares.

The first duty of the Debrecen State-Farm was to grow fruit, vine and vegetables. In 1955, with the increase of arable land, corn and feeding-stuff production gained the upper hand. The orchards and vineyards were situated on smaller lots, thus made it more difficult to use large-scale methods. As we can see it in the rotation plans they were growing too many different sorts of plants: their territory was frittered, though they could have specialized to some extent. The farm pointed out as early as 1953 that the cost of production outdid their returns. The country's policy of price control was much to blame for this.

Besides plant cultivation animal husbandry was of minor importance, their stock began to grow only in 1955. The cost of production in husbandry was very high, because they did not use large-scale methods at that time. The investments were also small and thus did not contribute to the growth of production. Only 1956 brought change in the agrarian policy due to the improvement of the whole political era.

15 Lásd uo. a mérlegiratokban.